

Capitolul I. Efectele contractului în reglementarea noului Cod civil – considerații teoretice

Obligația ce rezultă din orice contract preexistă legii civile. Legiuitorul a găsit-o gata creată și a avut doar de pus la punct detaliile executării și modul de urmărire (*Larombière, Théorie et pratique des obligations, 7 vol., 1er ed., apud Alain Supiot, Homo Juridicus. Eseu despre funcția antropologică a dreptului, Ed. Rosetti Educațional, București, 2011, p. 139*).

Articolul 1165 NCC enumeră ca *izvoare ale obligațiilor*, alături de contract, actul unilateral, gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată, fapta ilicită, precum și orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații, contractul fiind principalul izvor. Reglementările europene specifică, în principal, ca fiind izvoare ale obligațiilor contractul și actul unilateral.

Vechiul Cod civil definea, în art. 942, *contractul* ca fiind „acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânzii un raport juridic”, o definiție care a suportat critici, literatura de specialitate fiind împărțită cu privire la problema dacă noțiunile de „contract” și „convenție” sunt sinonime, majoritatea autorilor apreciind că cei doi termeni sunt sinonimi, sistemul de drept românesc neîngăduind nicio distincție între contract și convenție (*în acest sens, I.C. Micescu, Drept civil. Curs de teoria generală a drepturilor de creanță, Ed. Themis Cart, Slatina, 2004, p. 52-53; T.R. Popescu, P. Anca, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Științifică, București, 1968, p. 21; C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ed. a III-a, Ed. All Beck, București, 2000, p. 19; E. Safta-Romano, Drept civil. Obligații, Ed. Neuron, Focșani, 1996, p. 17; T. Prescure, Curs de contracte civile, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 21-22; I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. Universul Juridic, București, 2004, p. 25*).

Totodată, definiția a fost considerată de unii autori ca fiind incompletă, întrucât nu enumeră toate efectele pe care un contract este apt a le produce: de transformare și de transmitere a unui raport juridic (*I. Dogaru, P. Drăghici, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ed. All Beck, București, 2002; L. Pop, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ed. a II-a, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 30*).

În noul Cod civil, contractul este definit, în art. 1166, ca fiind acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic, definiția actuală fiind astfel mai cuprinzătoare față de cea din vechea reglementare, în sensul că este recunoscut acordului de voințe și posibilitatea modificării unui raport juridic.

Pentru încheierea unui contract este necesar ca părțile să respecte *principiul bunei-credințe*, aspect reglementat și de noul Cod civil în art. 1183 alin. (2): „Partea care se angajează într-o negociere este ținută să respecte exigențele bunei-credințe. Părțile nu pot conveni limitarea sau excluderea acestei obligații”.

Contractele generează o varietate de efecte, atât între părți, cât și față de terți.

Prin *efectele actului juridic* se înțeleg consecințele pe care le prevăd părțile, potrivit manifestării lor de voință, ca un contract încheiat de acestea să ducă la nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic, adică drepturile subiective civile și obligațiile civile cărora actul juridic le dă naștere, pe care le modifică sau le stinge (G. Boroș, C.A. Angelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 204).

Părțile pot determina în mod liber efectele contractelor pe care le încheie și această libertate nu are limite decât prescripțiile prohibitive și imperative ale legii (C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român, vol. II*, Ed. All, București, 1998, p. 484).

În literatura de specialitate nu există un punct de vedere unitar în privința numărului principiilor care guvernează efectele actului juridic civil.

Într-o primă concepție, sunt reținute trei principii ale efectelor actului juridic civil: principiul forței obligatorii, principiul irevocabilității și principiul relativității (a se vedea, spre exemplu, A. Pop, Gh. Beleiu, *Drept civil. Teoria generală a dreptului civil*, Universitatea din București, 1980, p. 303 și urm.).

Într-o a doua concepție, se apreciază că irevocabilitatea nu reprezintă un principiu distinct, ci doar un aspect al principiului forței obligatorii (C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 58 și urm.; L. Pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 58 și urm.).

În prezenta lucrare analizăm ca principii ale contractului: forța obligatorie, irevocabilitatea, relativitatea, precum și excepțiile de la acestea.

Secțiunea 1. Determinarea efectelor contractului. Interpretarea contractului

Variatatea raporturilor sociale, care-și solicită neconținut o haină juridică, a generat și generează noi contracte numite, precum și noi contracte nenumite. Ceva mai mult, vechile contracte au căpătat și capătă trăsături noi, impuse de cerințele vieții moderne, observându-se, uneori, o învechire a denumirii unor contracte tradiționale (*R. Savatier, La théorie des obligations. Vision juridique et économique, 2e éd., Dalloz, Paris, 1969, p. 184*).

Pentru ca actele încheiate de părți – contractele – să producă efectele urmărite de acestea, este necesar să fie determinată voința lor reală. Uneori, clauzele cuprinse în contractul pe care l-au încheiat sunt neclare, nu concordă cu titlul actului, sunt ambigue, susceptibile de mai multe înțelesuri sau exprimarea este eliptică, astfel că, pentru determinarea efectelor contractului, este necesar ca actul să fie *interpretat*, pentru a i se da *calificarea lui reală*.

În asemenea situații, pentru determinarea conținutului actului juridic civil trebuie să se parcurgă anumite etape sau faze, în cadrul cărora se folosesc o serie de reguli ori procedee. *Probarea* actului juridic civil reprezintă faza prealabilă, dar obligatorie, pentru stabilirea efectelor actului juridic civil. Dacă nu se dovedește existența actului juridic civil, atunci nu se mai pune problema stabilirii efectelor sale – *idem est non esse et non probari* (*G. Boroș, L. Stănculescu, Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 144*).

Totodată, trebuie reținut că, deși interpretarea contractului se află în strânsă legătură cu *proba lui*, ea nu se confundă totuși cu aceasta; problema interpretării se ridică după ce existența contractului a fost stabilită potrivit normelor legale privitoare la probe (*T.R. Popescu, P. Anca, op. cit., p. 108*).

Atunci când existența actului juridic civil a fost probată, fiind neîndoielnică, însă efectele sale nu apar cu destulă claritate, menținându-se unele îndoieli cu privire la conținutul actului respectiv, se impune o a doua fază a determinării efectelor actului juridic civil, care constă în interpretarea clauzelor actului. Interpretarea poate avea ca scop fie calificarea juridică a actului, fie stabilirea înțelesului unei sau unor clauze, în funcție de care vor fi stabilite drepturile subiective și obligațiile civile ce revin părților, fie atât calificarea juridică a actului, cât și stabilirea înțelesului unei sau unor clauze ale acestuia (*G. Boroș, L. Stănculescu, Instituții de drept civil, p. 145*).

Interpretarea actelor juridice se deosebește și de *calificare*, operație menită să determine cărui tip de act juridic stabilit *in abstracto*

de lege îi aparține un act concret și, prin urmare, ce regim juridic este incident (*D. Cosma, Teoria generală a actului juridic civil, Ed. Științifică, București, 1969, p. 361*).

În urma corectei calificări juridice a actului se poate ajunge la concluzia că în speță este vorba despre un *act juridic civil tipic (numit)* – caz în care vor fi incidente regulile stabilite în mod expres de lege pentru acel tip de act juridic – sau despre un *act juridic civil atipic (nenumit)*, situație în care se vor aplica regulile generale în materie de acte juridice, iar dacă acestea nu sunt suficiente, regulile speciale privitoare la contractul cu care se aseamănă cel mai mult (art. 1168 NCC) (*G. Boroș, L. Stănculescu, Instituții de drept civil, p. 145*).

Operațiunea interpretării presupune un raționament logico-rațional, bazat pe mai multe metode.

În jurisprudență s-a reținut că interpretarea actelor juridice în sistemul Codului civil român are la bază *metode subiective*, determinate de posibilitatea intervenției judecătorului și rolul acestuia în interpretarea acestor acte în funcție de voința părților, ce reprezintă legea lor. Pornind de la însăși definiția actului juridic – cea manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice –, legiuitorul român a acordat prioritate *voinței interne a părților*, astfel după cum rezultă din art. 977 C.civ. 1864 (art. 1266 NCC). În acest sens, în speță, înțelesul literal al termenului „casă”, utilizat de părți în actul de vânzare și reținut ca atare de tribunal, contravine interpretării subiective. Litera actului este, desigur, „casă”, dar propoziția pusă în aplicare este „casă și teren”, astfel că litera cedează spiritului actului, care-și determină înțelesul exact urmărit de părți. Această metodă de cercetare subiectivă impune ca în procesul interpretării clauzelor să se pornească de la descoperirea voinței interne a părților, avându-se în vedere lucrările premergătoare actului, precum și cele ulterioare încheierii acestuia (*C.A. Brașov, s. civ., dec. nr. 182/R/2003, în C.P.J.C. 2003-2004, p. 85-86*).

Pentru a desprinde voința reală a părților, se iau în considerare atât elementele intrinseci (contextul actului), cât și elementele extrinseci, adică orice împrejurări care ar putea folosi interpretării. Se va ține seamă, de pildă, de atitudinea părților în timpul discuțiilor prealabile ori cu ocazia încheierii contractului și, uneori, chiar de atitudinea părților după încheierea contractului (*T.R. Popescu, P. Anca, op. cit., p. 108*).

Astfel, cu ocazia negocierii contractului, părțile pot avea în vedere o serie de clauze pe care le-ar putea insera în contract.

În legătură cu etapa negocierii contractului se remarcă, ca o noutate de reglementare, tratarea acestei etape anterioare încheierii contractului în Codul civil actual.

Se are în vedere, potrivit dispozițiilor art. 1201 „Clauze externe”, că, dacă prin lege nu se prevede altfel, părțile sunt ținute de *clauzele extrinseci* la care contractul face trimitere.

Condițiile generale de a contracta, considerate documente-anexă, stabilite de o parte contractantă, sunt opozabile celeilalte părți numai dacă, pe de o parte, documentul contractual principal conține o clauză de trimitere la aceste condiții, care sunt astfel reputate ca acceptate, și, pe de altă parte, acceptantul a avut posibilitatea materială de a le consulta și studia înainte de a-și declara acceptarea. Simpla afișare la locul încheierii sau executării contractului a acestor condiții nu este suficientă pentru a deveni opozabile cocontractantului, dacă nu a fost avertizat special despre existența lor de către celălalt contractant (*L. Pop, Tratat de drept civil. Obligațiile, vol. II, Contractul, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 182-183*).

O clauză situată la finalul contractului ori într-o anexă a acestuia nu va putea fi considerată drept o clauză externă, la care părțile fac trimitere (*Curtea Supremă a Canadei, dec. din 13/07/2007, în J.L. Baudouin, Y. Renaud, Code civil du Québec annoté, 14e éd., Wilson & Lafleur Ltée, Montréal, 2011, p. 1763*).

În art. 1202 NCC, cu denumirea marginală „Clauze standard”, se arată că părțile sunt ținute și de *clauzele standard*.

Alineatul (2) al art. 1202 NCC stabilește că sunt clauze standard *stipulațiile stabilite în prealabil de una dintre părți pentru a fi utilizate în mod general și repetat și care sunt incluse în contract fără să fi fost negociate cu cealaltă parte*. Este stabilită și ierarhia clauzelor, potrivit căreia clauzele negociate prevalează asupra clauzelor standard, iar în caz de neînțelegere cu privire la aceste clauze, contractul se încheie totuși pe baza clauzelor convenite și a oricăror clauze standard comune în substanța lor, cu excepția cazului în care una dintre părți notifică celeilalte părți, fie anterior momentului încheierii contractului, fie ulterior și de îndată, că nu intenționează să fie ținută de un astfel de contract [art. 1202 alin. (3) și (4) NCC].

Legea dă prioritate *voinței reale a părților*, ea fiind cea care, într-o convenție, determină cuprinsul, natura și întinderea raporturilor dintre ele. Dacă una dintre părți susține că a voit altceva decât ceea ce s-a consemnat în înscrisul constatator, aceasta este obligată să facă dovada că voința reală nu este cea care rezultă din conținutul actului scris (*C.A. Iași, dec. nr. 1131/1998, în M. Gaiță, M.M. Pivniceru, Jurisprudența 1998, p. 31*).

În noul Cod civil, instituția interpretării se regăsește în Cartea a V-a „Despre obligații”, Capitolul I „Contractul”, Secțiunea a 5-a „Interpretarea contractului”, în art. 1266-1269 fiind reglementate interpretarea după voința concordantă a părților, interpretarea sistematică, interpretarea

clauzelor îndoielnice, precum și regulile subsidiare de interpretare; de asemenea, în Secțiunea a 6-a „Efectele contractului”, art. 1272 NCC privind conținutul contractului prevede anumite reguli de interpretare.

Codul civil de la 1864 consacră mai multe articole interpretării contractului: art. 970, art. 977-980, art. 982, art. 978, art. 981 și art. 983-985, stabilind, în esență, aceleași metode de interpretare.

Aceste reguli, metode de interpretare nu sunt supuse unei ierarhizări, ele putând fi folosite concomitent și interdependent.

Este de reținut că art. 1266-1269 și art. 1272 NCC stabilesc anumite reguli referitoare la interpretarea contractelor, iar, în baza art. 1325 NCC, aceste reguli se aplică și în cazul interpretării actelor juridice civile unilaterale, cu excepția celor care, prin ipoteză, presupun un act juridic bilateral sau plurilateral. De altfel, în ceea ce privește interpretarea unui anumit act juridic unilateral, art. 1039 alin. (1) NCC prevede că regulile de interpretare a contractelor sunt aplicabile și testamentului, în măsura în care sunt compatibile cu caracterele juridice ale acestuia (*G. Boroș, C.A. Anghelescu, op. cit., p. 205*).

Codul civil de la 1864 preciza că „interpretarea contractelor se face după intenția comună a părților contractante, iar nu după sensul literal al termenilor” (art. 977), în timp ce actuala reglementare, în art. 1266, intitulat „Interpretarea după voința concordantă a părților”, prevede: „(1) Contractele se interpretează după voința concordantă a părților, iar nu după sensul literal al termenilor. (2) La stabilirea voinței concordante se va ține seama, între altele, de scopul contractului, de negocierile purtate de părți, de practicile statornicite între acestea și de comportamentul lor ulterior încheierii contractului”.

Se observă că noul cod vorbește despre *voința concordantă a părților*, și nu despre voința comună.

Sintagma „voința concordantă”, instituită de art. 1266 alin. (1) NCC, ca principiu de bază al interpretării contractului, a fost preferată unei formulări mai potrivite: „voința reală sau internă a părților” (*G. Boroș, L. Stănculescu, Instituții de drept civil, p. 366*).

Interpretarea sistematică, reglementată în art. 1267 NCC și care constă în faptul că, într-un contract, clauzele se interpretează unele prin altele, dând fiecăreia înțelesul ce rezultă din ansamblul contractului, nu diferă de reglementarea din art. 982 C.civ. 1864.

Astfel, când ambele înțelesuri ale clauzei ambigui duc la eficacitatea actului, dar consecințele sunt diferite, sensul corespunzător voinței reale a părților se va stabili în funcție de celelalte clauze ale actului, considerat ca un tot coerent articulat (*D. Cosma, op. cit., p. 368*).

Contractul încheiat de părți trebuie privit ca un tot unitar, clauzele chiar dacă sunt interpretate fiecare în parte, ele trebuie să deslușească înțelesul întregului act, iar dacă *sunt susceptibile de mai multe înțelesuri*,

ele se interpretează în sensul ce se potrivește cel mai bine naturii și obiectului contractului [art. 1268 alin. (1) NCC].

Totodată, clauzele îndoielnice se interpretează ținând seama, între altele, de natura contractului, de împrejurările în care a fost încheiat, de interpretarea dată anterior de părți, de sensul atribuit în general clauzelor și expresiilor în domeniu și de uzanțe și se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul – *actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat* [art. 1268 alin. (2) și (3) NCC], deoarece părțile au încheiat contractul cu o anumită cauză, în lipsa ei, contractul fiind nul.

Interpretarea nu trebuie să conducă la o depășire a efectelor pe care părțile și le-au dorit, deoarece contractul nu cuprinde decât lucrul asupra căruia părțile și-au propus a contracta, oricât de generali ar fi termenii folosiți [art. 1268 alin. (4) NCC].

De asemenea, clauzele destinate să exemplifice sau să înlăture orice îndoială asupra aplicării contractului la un caz particular nu îi restrâng aplicarea în alte cazuri care nu au fost expres prevăzute [art. 1268 alin. (5) NCC].

În literatura juridică s-a arătat că regula cuprinsă în art. 984 C.civ. 1864 [corespondent art. 1268 alin. (4) NCC] nu este decât consecința regulii înscrise în art. 977, „căci a nu cuprinde într-o convenție, cu toată generalitatea termenilor ei, decât ceea ce părțile au avut în vedere înseamnă a o interpreta după intenția părților, iar nu după termenii ei”. Se exemplifică vânzarea-cumpărarea unei moșteniri, adică a unei universalități de bunuri, referitor la care vânzătorul nu mai poate invoca că bunurile descoperite ulterior, ca făcând parte din moștenirea respectivă, ar excede contractului (*P. Perju, Contractul în dreptul civil român, cu referiri la noul Cod civil, și în dreptul nord-american, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 62-63*).

Așa cum am arătat, legiuitorul, în afară de regulile generale de interpretare, a mai prevăzut și *reguli subsidiare de interpretare* (art. 1269 NCC). Astfel, dacă, după aplicarea regulilor de interpretare, contractul rămâne neclar, acesta se interpretează *în favoarea celui care se obligă*, cu excepția stipulațiilor înscrise în *contractele de adeziune*, care se interpretează *împotriva celui care le-a propus – in dubio pro reo*. Sunt sfaturi adresate judecătorului și care toate se pot rezuma în formula că justiția trebuie și poate să recurgă la toate mijloacele de investigații și de analiză deduse din natura raportului, din interesele ce erau în joc, din scopul ce se urmărea, din împrejurările înconjurătoare, din starea moravurilor și obiceiurilor care au putut inspira pe părți pentru a se pătrunde de adevăratele lor intenții și de cadrul în care ele au înțeles a îngrădi raportul pe care l-au legat, rămânând numai ca, în cazul când cu toată această lucrare de investigație și de analiză totuși

va subzista îndoială în privința unor clauze, aceste clauze să se interpreteze conform unei reguli de echitate *în favoarea debitorului*, ceea ce presupune că este un singur debitor rămas obligat prin contract (M.B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. All Educațional, București, 1998, p. 405).

Se admite că această regulă de interpretare se aplică și în privința *legatelor*, atunci când îndoiala privește nu existența legatului, ci numai întinderea sa, deci îndoiala se va interpreta în favoarea moștenitorului legal și împotriva legatarului. Dacă însă îndoiala privește însăși existența legatului, s-a arătat că ea va fi interpretată în favoarea legatarului, deoarece clauzele unui act trebuie interpretate astfel încât să producă efecte (D. Alexandresco, *op. cit.*, vol. III, p. 88-89, apud G. Boroș, C.A. Angheliescu, *op. cit.*, p. 206).

În materia vânzării, potrivit art. 1671 NCC, clauzele contractuale îndoielnice se interpretează în favoarea cumpărătorului, deci „în contra vânzătorului” (*in dubio contra stipulantem*), așa cum prevedea art. 1312 C.civ. 1864. De precizat că nu numai clauzele referitoare la propriile obligații, dar și cele referitoare la obligațiile vânzătorului se interpretează în favoarea cumpărătorului, ceea ce înseamnă că vânzătorul nu beneficiază de regula de interpretare din art. 1269 alin. (1) NCC (G. Boroș, L. Stănculescu, *Instituții de drept civil*, p. 366; M. Gavriș, în *Colectiv, Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. III, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 35*).

De asemenea, conform art. 1671 NCC, la interpretarea contractului de vânzare trebuie să se țină seama de regulile aplicabile *contractelor încheiate cu consumatorii și contractelor de adeziune*.

Așa cum am arătat, potrivit art. 1269 alin. (2) NCC, stipulațiile înscrise în contractele de adeziune se interpretează *împotriva celui care le-a propus*. Astfel, dacă vânzarea este un contract de adeziune propus de cumpărător, clauzele neclare se vor interpreta împotriva cumpărătorului. O asemenea ipoteză este aceea în care un retailer cumpără bunuri de la producători folosind un contract de adeziune (M. Gavriș, în *Colectiv, Noul Cod civil. Vol. III, p. 35*).

Regula sus-menționată a fost preluată și în vânzarea de consumație. Potrivit art. 77 C. consumului (Legea nr. 296/2004, republicată), „în caz de dubiu asupra interpretării unor clauze contractuale, acestea vor fi interpretate în favoarea cumpărătorului”, deci, în favoarea consumatorului și împotriva profesionistului.

De reținut că nu trebuie confundate clauzele îndoielnice, neclare (imprecise) ce urmează a fi interpretate, cu clauzele abuzive, a căror stipulare este interzisă în contractele dintre profesioniști și consumatori [art. 1 alin. (3) din Legea nr. 193/2000, republicată].

O altă regulă de interpretare este prevăzută de art. 1272 NCC: „(1) Contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui. (2) Clauzele obișnuite într-un contract se subînțeleg, deși nu sunt stipulate în mod expres”.

Noul Cod civil prevede, pentru anumite acte juridice, reguli speciale de interpretare. De exemplu, în cazul testamentului, potrivit art. 1039 alin. (2) NCC, elementele extrinseci înscrisului testamentar pot fi folosite numai în măsura în care se sprijină pe cele intrinseci, iar alin. (3) al aceluiași articol prevede că, în situația în care legatul este în favoarea creditorului, nu se prezumă a fi făcut în compensația creanței sale.

Secțiunea a 2-a. Principiul forței obligatorii a contractului

Potrivit principiului forței obligatorii a contractului, contractul este obligatoriu pentru părțile contractante, la fel ca legea; principiul este exprimat și prin adagiul *pacta sunt servanda*.

Forța obligatorie a contractului se impune nu numai părților acestuia, ci și organului de jurisdicție investit cu soluționarea unui litigiu decurgând din acest act, deci instanța este obligată să asigure executarea actului juridic legal încheiat, ținând seama, în interpretarea clauzelor lui, de voința părților (*G. Boroi, C.A. Anghelescu, op. cit., p. 208*).

„Forța obligatorie a contractului este chiar la baza vieții în comunitate; din toate timpurile am considerat că respectul cuvântului dat este una dintre axiomele fundamentale care, provenite din Dreptul natural, au trecut în toate legislațiile”, se exprima Josserand, atribuind acest principiu oricărei societăți organizate (*L. Josserand, Le contrat dirigé, Recueil hebdomadaire, Dalloz, 1933, no 32, apud A. Supiot, Homo Juridicus. Eșeu despre funcția antropologică a dreptului, Ed. Rosetti Educațional, București, 2011, p. 138*).

Articolul 1270 alin. (1) NCC reia conținutul principiului „contractul este legea părților”, consacrat în art. 969 alin. (1) C.civ. 1864: „Contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante”. Totodată, art. 1272 alin. (1) NCC, ce are drept corespondent art. 970 alin. (2) C.civ. 1864, prevede: „Contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui”.

Considerații morale – respectarea cuvântului dat –, tehnice – previziunile contractuale nu trebuie dejucate – și istorice – victoria progresivă a voinței asupra formei – impun acest principiu: convențiile trebuie să fie executate. Ele sunt, pentru părți și pentru judecător, ca o lege (ele „țin loc de lege”), cu condiția ca o lege imperativă să nu le neutralizeze (*Ph. Malaurie, L. Aynès, P. Stoffel-Munck, Drept civil. Obligațiile, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p. 390*). Fără îndoială că părțile pot conveni să modifice contractul. În funcție de efectul asupra operațiunii inițiale, ne vom afla fie în prezența unui nou contract, care îi va lua locul celui dintâi, fie în prezența aceluiași contract, dar amendat. În orice caz, este nevoie de acordul ambelor părți; dacă una dintre ele refuză orice modificare, cealaltă parte, cu excepția cazului de forță majoră, este la „mila” acesteia (*F. Terré, P. Simler, Y. Lequette, Les obligations, Dalloz, Paris, 2009, p. 490*). În acest sens, art. 1270 alin. (2) NCC prevede: „Contractul se modifică (...) numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege”.

Important pentru aplicabilitatea acestui principiu este ca acel contract să fie valabil încheiat, să respecte normele imperative, ordinea publică. Potrivit art. 11 NCC: „Respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri. Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”.

Actele juridice au forță obligatorie numai dacă nu contravin legii. Trebuie precizat însă că actele juridice sunt nule numai dacă nescotesc normele imperative sau prohibitive ale legii. Sunt, dimpotrivă, legal făcute și deci produc efecte actele care se abat de la dispozițiile legale, dacă aceste dispoziții au caracter supletiv ori interpretativ, adică sunt norme ce se aplică numai atunci când părțile nu au hotărât altfel (*D. Cosma, op. cit., p. 377*).

Principiul forței obligatorii este important pentru stabilitatea și predictibilitatea ordinii sociale; atâta vreme cât s-a încheiat o convenție, trebuie să se știe că aceasta va naște, modifica sau stinge un raport juridic.

În art. 1271 alin. (1) NCC se arată că părțile sunt ținute să își execute obligațiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creșterii costurilor executării propriei obligații, fie datorită scăderii valorii contraprestației.

Totuși, pe parcursul derulării contractului pot surveni unele motive care înfrâng principiul forței obligatorii.

Prin *excepții de la principiul forței obligatorii* desemnăm acele situații în care efectele actului juridic civil nu se mai produc așa cum au prevăzut părțile, la încheierea lui, ci, independent de voința părților sau, după caz, a părții, aceste efecte sunt fie mai restrânse, fie mai întinse decât cele stabilite inițial. Există astfel atât cazuri de restrângere

a forței obligatorii a unui act juridic civil, cât și cazuri de extindere a acesteia (G. Boroî, C.A. Anghelescu, *op. cit.*, p. 209).

Dacă, în ceea ce privește reglementarea principiului în noul Cod civil, nu este vreo deosebire față de Codul civil de la 1864, totuși este reglementată o noutate, care în ultimii ani a tot fost invocată în practică, fără a avea nicio reglementare legală. Este vorba de *teoria impreviziunii – rebus sic stantibus* –, ce reprezintă un motiv ce poate face ca principiul obligativității contractului să nu mai poată funcționa.

Articolul 1271 alin. (2) NCC, cu denumirea marginală „Impreviziunea”, prevede această excepție, care intervine în situația în care executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației.

În această situație, instanța are la îndemână două remedii: a) *adaptarea contractului*, pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor; b) *încetarea contractului*, la momentul și în condițiile pe care le stabilește.

Aceste dispoziții, fiind excepții de la principiul forței obligatorii a contractului, sunt aplicabile numai dacă sunt îndeplinite strict anumite *condiții*, prevăzute de art. 1271 alin. (3) NCC, respectiv: a) schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea contractului; b) schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului; c) debitorul nu și-a asumat riscul schimbării împrejurărilor și nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că și-ar fi asumat acest risc; d) debitorul a încercat, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului.

De regulă, intervenția judecătorului este reclamată pentru a redresa un contract care, din cauza dezechilibrului între prestații, survenit ulterior încheierii sale, poate antrena ruina economică a debitorului. Nu vom fi astfel în prezența impreviziunii atunci când părțile au inserat în contractul lor *clauze de indexare*, care vor face să varieze prețul în funcție de evoluția unui indice ales de ele, sau atunci când au convenit ca în anumite situații să revizuiască contractul lor, amiabil sau recurgând la un judecător (E. Chelaru, *Forța obligatorie a contractului. Teoria impreviziunii și competența în materie a instanțelor judecătorești, în Dreptul nr. 9/2003, p. 48*). Prin urmare, dacă părțile au stipulat în contract o clauză ce prevede revizuirea efectelor contractului în cazul schimbării împrejurărilor avute în vedere în momentul încheierii, nu mai suntem în prezența unei excepții de la principiul *pacta sunt servanda*, ci este vorba de un aspect al principiului libertății actelor juridice (G. Boroî, C.A. Anghelescu, *op. cit.*, p. 215).

Pe lângă clauzele sau convențiile de indexare a creanțelor, părțile raporturilor obligaționale pecuniare au la dispoziție și alt mijloc juridic preventiv pentru a se apăra împotriva consecințelor deprecierei puterii de cumpărare a banilor. Acest mijloc juridic se întâlnește în cazul obligațiilor contractuale. Este vorba despre clauzele de revizuire a contractelor sau de *hardship* (L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile, vol. I, Regimul juridic general*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 474).

Este de reținut că impreviziunea se deosebește de leziune; ambele constau într-o pagubă cauzată de dezechilibrul prestațiilor, numai că, spre deosebire de impreviziune, în cazul leziunii, prejudiciul este cauzat de un dezechilibru originar, existent în momentul încheierii contractului (L. Pop, *Tratat, vol. II, p. 534*).

Cauza dezechilibrului este un eveniment exterior persoanei și voinței debitorului, care nu antrenează o imposibilitate de executare a obligației, ci doar o face mai oneroasă, nefiind însă sigur că este necesar ca evenimentul să fie imprevizibil sau ajunge ca el să nu fi fost prevăzut (G. Anton, *Teoria impreviziunii în dreptul român și în dreptul comparat, în Dreptul nr. 7/2000, p. 25*).

Teoria impreviziunii vizează, ca regulă, *contractele sinalagmatice, cu titlu oneros, comutative și cu executare succesivă*. În doctrină s-a reținut că ar putea fi vorba și de un contract cu executare *uno ictu*, dacă împrejurarea care rupe echilibrul contractual survine după încheierea acestuia, dar înainte de momentul la care obligațiile părților trebuiau executate. De asemenea, poate fi aplicabilă și pentru unele *contracte unilaterale*, deoarece și în cazul acestora este posibil să se pună problema distribuirii echitabile a pierderilor care ar rezulta din cauza împrejurării exterioare ce a făcut ca executarea obligației să devină excesiv de oneroasă pentru debitorul ei.

Deși impreviziunea se aplică cu precădere contractelor comutative, ea nu se reduce la acestea, incluzându-se și *contractele aleatorii*. Soluția depinde de relația dintre impreviziunea contractuală și elementul aleatoriu, în sensul ca schimbarea circumstanțelor să depășească, prin efectul ei, limita elementului aleatoriu specific contractului respectiv sau să fie străină de acesta (C.E. Zamșa, *Teoria impreviziunii. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 68). Impreviziunea poate fi, în consecință, admisă în principiu în materia contractelor aleatorii, cu excepția contractelor esențial speculative, în care impreviziunea este absorbită de jocul hazardului, ca element definitoriu al acordului de voință, iar pretabilele unor observații sunt contractele de rentă viageră și contractul de întreținere (M.M. Pivniceru, *Contractele aleatorii, p. 78, apud T.V. Rădulescu, în Colectiv, Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 587*).

În materia liberalităților, teoria impreviziunii este incidentă în ipoteza unui contract de donație cu sarcină cu executare succesivă sau cu executare dintr-o dată, însă amânată până la împlinirea unui termen suspensiv (*D.N. Theohari, Liberalități afectate de termen, condiție și sarcină, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 239*).

În materia liberalităților, indiferent că acestea sunt donații sau legate, noul Cod civil reglementează, în art. 1006-1007, revizuirea condițiilor și sarcinilor, pentru ca art. 1008 să prevadă: „Dacă motivele care au determinat revizuirea condițiilor sau a sarcinilor nu mai subzistă, persoana interesată poate cere înlăturarea pentru viitor a efectelor revizuirii”.

De asemenea, pe lângă impreviziune, există și alte asemenea cauze de încetare a forței obligatorii a contractului, care sunt independente de voința părților contractante, astfel cum vom arăta în continuare.

Este vorba de *forța majoră*, de intervenirea pe parcursul derulării contractului a unor *dispoziții imperative ale legii*, care determină fie modificarea unor clauze importante ale contractului, fie încetarea lui. De pildă, o imposibilitate obiectivă de derulare a raporturilor juridice între părți sau situația prelungirii prin intervenția legiuitorului a contractelor de închiriere (art. 1 și art. 2 din Legea nr. 17/1994 pentru prelungirea sau reînnoirea contractelor de închiriere privind unele suprafețe locative, publicată în M. Of. nr. 100 din 18 aprilie 1994, precum și O.U.G. nr. 40/1999, publicată în M. Of. nr. 148 din 8 aprilie 1999, care în art. 14 prevedea dreptul la reînnoirea contractului de închiriere în favoarea chirașului, ca o măsură de protecție socială).

Denunțarea unilaterală a fost privită uneori ca o excepție de la principiul *pacta sunt servanda*. Denunțarea unilaterală nu este însă decât o manifestare de voință prin care se exercită o posibilitate (*facultas agendi*) conferită legal sau convențional autorului său. Iar această manifestare de voință, fiind autorizată (legal sau convențional), nu poate fi înțeleasă ca o sfidare arbitrară a contractului. În plus, în cazul denunțării unilaterale convenționale nu ar fi potrivit să se vorbească de o excepție de la principiul *pacta sunt servanda*, ci chiar de un reflex al libertății contractuale (*I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, Introducere în dreptul civil, vol. II, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2007, p. 356*).

Totuși, art. 1276 alin. (1) NCC, care reglementează denunțarea unilaterală, prevede că acest drept de a denunța contractul poate fi exercitat atât timp cât executarea contractului nu a început și dacă este recunoscut uneia dintre părți. Deci, el nu intervine în orice condiții, ci imediat după încheierea contractului și înainte de executarea lui și doar dacă părțile au prevăzut această posibilitate.

În plus, dar și cu titlu de excepție, în contractele cu executare succesivă sau continuă, acest drept poate fi exercitat cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz, chiar și după începerea executării contractului, însă denunțarea nu produce efecte în privința prestațiilor executate sau care se află în curs de executare [art. 1276 alin. (2) NCC].

Dacă s-a stipulat o prestație în schimbul denunțării, aceasta produce efecte numai atunci când prestația este executată [art. 1276 alin. (3) NCC].

Legiuitorul a prevăzut, prin art. 1276 alin. (4) NCC, un *caracter supletiv* acestor dispoziții, respectiv ele sunt aplicabile doar în situația în care părțile, pe baza acordului lor, nu au stabilit contrariul.

Totuși, legiuitorul a stabilit cu caracter imperativ posibilitatea denunțării unilaterale a contractului, în ipoteza *contractelor pe durată nedeterminată*, care, potrivit art. 1277 NCC, pot fi denunțate unilateral de oricare dintre părți, singura condiție fiind respectarea unui termen rezonabil de preaviz. Caracterul rezonabil al termenului de preaviz urmează a se aprecia în funcție de condițiile concrete de derulare a contractului.

În legătură cu art. 1276 NCC, s-a apreciat că acest text de lege se referă nu numai la acele situații în care dispoziții legale exprese prevăd dreptul de denunțare unilaterală, ci, dimpotrivă, pe temeiul lui, părțile ar avea posibilitatea să includă o clauză de decizie în orice contract, afară de cazul în care legea ar interzice aceasta. Mai mult, din interpretarea *per a contrario* a art. 1276 alin. (3) NCC rezultă că legea permite nu numai decizia cu titlu oneros, ci și decizia cu titlu gratuit (*G. Boroș, C.A. Anghelescu, op. cit., p. 211-212*).

Referitor la *intervenirea unei situații mai presus de voința părților* care determină imposibilitatea respectării acestui principiu, noul Cod civil a reglementat o astfel de situație în art. 1557, având chiar această denumire marginală – „Imposibilitatea de executare” – și care arată că, atunci când imposibilitatea de executare este totală și definitivă și privește o obligație contractuală importantă, contractul este desființat de plin drept și fără vreo notificare, chiar din momentul producerii evenimentului fortuit. Dispozițiile art. 1274 alin. (2) NCC sunt aplicabile în mod corespunzător. Dacă imposibilitatea de executare a obligației este temporară, creditorul poate suspenda executarea propriilor obligații ori poate obține desființarea contractului. În acest din urmă caz, regulile din materia rezoluțiunii sunt aplicabile în mod corespunzător.

Nu sunt reținute ca excepții de la principiul în discuție, deoarece producerea mai multor efecte decât cele stabilite la încheierea contractului are loc în temeiul unui acord tacit sau, după caz, expres al părților:

– tacita relocațiune, caz în care este vorba despre un nou contract de locațiune ce se consideră a fi încheiat în condițiile primului contract, dar fără termen (art. 1810 NCC);